

A kaszagyártás száz éve Szentgotthárdon

Ezzel a címmel nyílt meg 2002. július 15-én Szentgotthárdon, a szlovén Pável Ágoston Múzeumban egy időszaki kiállítás, amely jövő júniusig látogatható.

A kaszagyártás Európának – s azon belül az Osztrák-Magyar Monarchiának – legrégebbi iparágai közé tartozott. A kaszaművesség a kereskedelmi utak és csomópontok vidékén, felső-ausztriai központtal, a Steyr az Enns és Ybbs folyók völgyeiben alakult ki. E vidék vasipara különösen az Ottokárok (980-1183) alatt indult fejlődésnek. A középkori vaskohászat és vasfeldolgozás, valamint a kaszagyártás központja a felső-ausztriai Waidhofen lett. A XIII.-XIV. században innen terjedt el nyugat és délkelet felé is. Mondsee lett e terjedés egyik fontos állomása. *Az első és egyben egyetlen magyarországi kaszagyár is innen származik.* Szentgotthárdon – jórészt az alapítás korabeli gépeken – 1902-2000. között gyártottak kaszákat, melyek ma muzeális értékeket képviselnek. A Szentgotthárd környékén élő szlovének több nemzedéke is dolgozott a gyárban, annak 2001. december 31-én történt megszűnéséig.

A XIX. század végi magyarországi iparfejlesztési törvények, Széll Kálmán miniszterelnök támogatása, az osztrák határhoz való közelség, valamint a környék magyar és szlovén nemzetiségű, olcsó munkáskezei, kedvező feltételeket teremtettek a mondseei Wieser József számára, hogy Szentgotthárdon alapítson kaszagyárat. Báró Wieser József 1902. július 7-én kapott engedélyt a helybeli „kaszagyártási ipar úzésére”. Cégét alig több mint egy héttel később, július 15-én „Szentgotthárdi Első Magyar Kasza- és Sarlógyár” néven már be is jegyezték. A gyáralapításhoz alkalmas területnek a cisztercita rend azon ingatlana kínálkozott, amelyen malma is állt. A gépek és szerszámok nagy részét Mondseeből hozták. Ezek közül a mai napig öt nyeles vagy farkas kalapács maradt fenn.

A Wieser család a horvátországi Petrinjából származott, ahol Wieser Leopold 1819-ben született. Az iparos-kereskedő család a XIX. század közepe táján Bécsbe került s a gyermekek már mind a császárvárosban születtek. Wieser Leopold a század második felében vette át a mondseei kaszaüzemet. Valószínű, hogy József nevű fia (1853-1918) ezért is választotta a mérnöki pályát. A mondseei gyár az amszterdami világkiállításon, 1883-ban termékeivel aranyérmeket nyert. Akkoriban kapták bárói címüket is. Józsefnek, a szentgotthárdi gyáralapítónak, szintén három gyermeke volt. A két mérnök fiú – Kurt és Friedrich – 1921-ben részvénytársasággá alakította a szentgotthárdi üzemet.

A kaszagyártás alapvetően kézi műveleteken alapult, amelyeket jól képzett és nagy gyakorlattal rendelkező – 1920-ig főként külföldi – szakmunkások végeztek. 1920

A kaszagyártás néhány művelete és a „farkas kalapács” makettje

után a Szentgotthárdon és a környező falvakban élő fiatalok közül képeztek szakmunkásokat. Egy átlagos kasza elkészítéséhez 42 műveletre volt szükség. A legutolsóval az aratókészség markolatába bevésték azt a jelet, amely tudatta a vevővel, hogy a szerszám melyik műhelyben készült. Szentgotthárdon 1902-2000. között 190 féle kaszát gyártottak. A kaszán kívül készítettek itt: sarlót, ásót, kapát, lapátot, vívőpengét, lópatkót, kézi- és gépi fűrészeket, boronát s egyéb talajművelő, illetve az állattartás során használatos gépeket is.

A kasza készítéséhez szükséges szerszámok és a Kaszagyár törzépületének megőrzése érdekében a Vas Megyei Múzeumok Igazgatósága védetté nyilvánítást kezdeményezett a Kulturális Örökségvédelmi Hivatalnál. Az épületben – a Pável Ágoston Múzeumhoz kapcsolódó – állandó kiállítás állítana emléket a szentgotthárdi kaszagyártásnak. A Múzeum egyébként a későbbiekben az egész megyére kiterjedő ipar- és technikatörténeti gyűjteménnyel, valamint állandó kiállítással bővílné.